

Seletuskiri
„Tugiisikuteenuse määramise ja osutamise kord“
määruse eelnõu juurde

Tugiisikuteenus on kohaliku omavalitsuse üksuse korraldatav sotsiaalteenus (edaspidi teenus), mille eesmärk on iseseisva toimetuleku toetamine olukordades, kus isik vajab sotsiaalsete, majanduslike, psühholoogiliste või tervislike probleemide tõttu oma kohustuste täitmisel ja õiguste teostamisel olulisel määral personaalset kõrvalabi. Kõrvalabi seisneb juhendamises, motiveerimises ning isiku suurema iseseisvuse ja omavastutuse võime arendamises.

Kaasaegse sotsiaaltöö praktika alusel võib ja saab tugiisiku määrata nii lapsele, last kasvatavale vanemale kui täisealisele isikule tema toimetuleku toetamiseks ümbritsevas sotsiaalses keskkonnas. Puude olemasolu ei ole siinkohal määrav, kuid vastava dokumentatsiooni olemasolu abistab ametnikku teenuse vajaduse hindamise läbiviimisel.

Enamasti määratakse tugiisik eelkõige puudega/erivajadustega lastele haridusasutuses arendus- ja õpiprotsessis osalemiseks ja käitumise korrigeerimiseks, aga ka last kasvatavale vanemale, mille eesmärgiks on üldjuhul lapse hooldamise ning turvalise ja toetava kasvukeskkonna tagamine. Tugiisikuteenus on last kasvatava vanema puhul ka üks nendest tugiteenustest, mida kohalik omavalitsus peab pakkuma toetamaks lapsevanemat, et laps saaks edasi kasvada oma bioloogilises perekonnas.

Aastate jooksul on sotsiaalhoolekande seadus (edaspidi SHS) leevendanud nõudeid tugiisikuteenust vahetult osutavale isikule, sest suur puudus on töötajatest, keda teenuse osutamiseks ette valmistada, õpetada ja koolitada. Määruse eelnõu § 4 lõige 2 punkt 2 sätestab, et tugiisikuteenuse osutaja on läbinud tugiisiku tööks vajaliku koolituse või on oma isikuomaduste ja võimete poolest sobiv (elu- ja töökogemused, teadmised, füüsiline ja vaimne tervis). Alates 2018. aastast on Viljandi Vallavalitsus (edaspidi vallavalitsus) võimaldanud kõigile tugiisikuteenuse osutajatele ka kaks korda aastas täiendkoolitust. Tugiisikuteenuse osutaja peab tooma tööle tulles tõendi selle kohta, et teda ei ole karistusregistrisse kantud ja tema suhtes ei ole alustatud kriminaalmenetlust.

SHS § 25 lõige 2 sätestab isikud, kes ei tohi vahetult teenust osutada:

- 1) kelle karistatus tahtlikult toimepandud kuriteo eest võib ohtu seada teenust saama õigustatud isiku elu, tervise ja vara;
- 2) kes on teenuse saaja esimese või teise astme üleneja või alaneja sugulane;
- 3) kes elab alaliselt või püsivalt samas eluruumis teenuse saajaga.

Määruse eelnõu § 4 lõige 4 lubab erandkorras teenust siiski osutada teenuse saaja leibkonna- või pereliikmel, kui abistatava isiku tervisliku seisundi tõttu ei leita sobivat oskuste ja teadmistega teenuse osutajat väljastpoolt leibkonda või pereringi. Sellisel juhul saab tegemist olla vaid füüsilise ja vaimse toe pakkumisega lapsele, kes vajab tuge oma äärmiselt suure erivajaduse tõttu (nt muuhulgas abistamine sonditoidu andmisel haridusasutuses), mille läbiviimiseks vastava ettevalmistusega tugiisikut leida ei õnnestu ning eeldusel, et lapse perel ei esine probleeme vanema rollis püsimisega.

Kõige suurem erisus eelnevalt kehtinud kordadega on sätestatud määruse eelnõu § 5 lõikes 3, mis ütleb, et teenus määratakse vallavalitsuse alatise sotsiaalkomisjoni (edaspidi sotsiaalkomisjon) otsusega. Põhjuseks on taaskord asjaolu, et ajalisel ega sisuliselt ei ole vallavalitsusel otsustamiseks aega ega oma ka vallavalitsus neid andmeid, mis on sotsiaalkomisjoni valduses teenuse taotluse menetlemisel. Sellisel juhul on optimaalne, et teenusvajaduse hindamisega seotud taotluste lahendamine on antud sotsiaalkomisjoni pädevusse. Sellist praktikat viljelevad Eestis ka teised omavalitsused.

Määruse eelnõu § 6 lõige 1 ütleb, et teenust osutatakse üldjuhul tasuta. Sama paragrahvi lõige 2 aga täpsustab, et vajadusel võib vallavalitsus või teenuse osutaja kehtestada osutatava

sotsiaalteenuse eest võetava tasu tingimused ja suuruse. Tugiisikuteenus pole ammu enam teenus, mida osutatakse ainult sotsiaalselt tõrjutud või sotsiaalmajanduslikult kehvemas olukorras isikutele/peredele, kes ei olegi võimelised teenuse eest tasuma. Käitumisprobleemidega ja raskete diagnoosidega lapsi sünnib kõikidesse elanikkonna gruppidesse ja sotsiaalhoolekande põhimõtte üldisemalt sätestabki, et sotsiaalteenuste osutamise eest võib võtta tasu, kuid võetava tasu suurus peab olenema sotsiaalteenuse mahust, teenuse maksumusest ning teenust saava isiku ja tema perekonna majanduslikust olukorrast ning sotsiaalteenuse eest võetava tasu suurus ei tohi olla teenuse saamise takistuseks (SHS § 16). Kuna igal kohalikul omavalitsusel on teenuste osutamisega seotud kulutused ja tugiisikuteenuse saajate hulk (hinnatud abivajaduse alusel) üha kasvab, siis peab ka vallavalitsus leidma kõigile vastuvõetava viisi, kuidas isikud, kes teenust vajavad ning on võimelised teenuse eest tasuma, seda ka teha saaksid.

Viljandi vallas on hetkel määratud tugiisik haridusasutusse 15-le lapsele (kogukulu aastas keskmiselt 70 000 eurot), 2 tugiisikut last kasvatavale vanemale ja üks tugiisik täisealisele puudega isikule.

Koostaja: sotsiaalnõunik Irma Väre